

- Persson, Anders, 2015. "Sweden's Recognition of Palestine: A Possible Snowball Effect?", *Palestine – Israel Journal of Politics, Economics, and Culture; East Jerusalem* 20, s. 35-41.
- Persson, Anders, 2018. "Developing and Legitimizing the Just Peace: The EU's Contribution to Peace in the Israeli-Palestinian conflict", i Bengtsson, R. & Rosén Sundström, M. (red.), *The EU and the Emerging Global Order*. Lund: Lund University Press.
- Schori, Pierre, 2014. *Minnets och eldens: en politisk memoar med samtida synpunkter*. Stockholm: Leopard.
- Thurén, Torsten, 2019. *Källkritik*. Stockholm: Liber.
- V-Dem, 2024. "DEMOCRACY REPORT 2024. Democracy Winning and Losing at the Ballot". *V-Dem Institute*, tillgänglig på https://v-dem.net/documents/43/v-dem_dr2024_lowres.pdf, citerad 2 april 2024.

Lindgren, Georg, 2023. *Matematisk statistik i Lund – 100 år med ständig förändring. En personlig berättelse*. Lund: Mediatryck.

Anmälan av Daniel Thorburn

Statsvetenskap och statistik har en delvis gemensam förhistoria. Första gången ordet statistik nämndes var 1749 av Gottfrid Achenwall i "Staatsverfassung der heutigen vornehmsten Europäischen Reiche und Völker im Grundrisse" och den första läroboken i statistik skrevs 1804 av August Ludwig von Schlözer. På den tiden var det vanligare än nu med akademiska mångsysslare. Dessa två är förutom i statsvetenskap och statistik också kända för insatser inom bland annat historia och geografi. Schlözer hade många moderna åsikter till exempel att statistiken skall vara de styrandes och politikernas verktyg. Han framförde också de idag tänkvärda orden att "Statistik och despotism går inte ihop". Under 1800-talet breddades statistikämnet i två riktningar, dels en breddning mot andra områden t.ex. medicin och astronomi, dels mot numerisk metodvetenskap, med större eller mindre inslag av matematik och sannolikhetslära. Det finns ännu idag rester av konflikten mellan dessa två utvecklingslinjer.

Professor emeritus Georg Lindgrens bok, *Matematisk statistik i Lund – 100 år med ständig förändring. En personlig berättelse*, går inte lika långt bakåt utan startar kring förra sekelskiftet i Lund. Även då fanns motsättningen mellan dem som såg statistik som samhällsbeskrivning och dem som såg det som

en metodvetenskap med tillämpningar. Lindgren beskriver konflikten mellan Pontus Fahlbeck som var Lundaprofessor i ”statskunskap och statistik” och Carl Vilhelm Charlier som var professor i astronomi och samtidigt försäkringsmatematiker vid Skånska Brand. Lindgren beskriver hur oenigheten inom universitetet ledde till att UHÄ lade frågan om en professur i statistik på is. Lund fick inte någon professur i statistik förrän 1926. I stället utnämndes Charliers elev Sven Wicksell först till docent i matematisk statistik 1915 och tre år sedan även i statistik.

Lindgren berättar också om hur Wicksell löste det medicinska problemet att beräkna antalet ”öar” i ett organ utifrån hur många ”korpuskler” man hittar vid ett tvärsnitt (exemplifierat med de Langerhanska öarna i bukspottskörteln). Problemet är inte helt triviale eftersom det är lättare att hitta stora eller utsträckta öar än mindre och klotformiga. Numera är sådana problem en viktig del i den statistikgren som kallas stereologi.

Boken består av ytterligare fyra delar. I nästa del beskrivs tillkomsten av Lunds tekniska högskola och uppbyggnaden av en matematisk-statistisk avdelning/institution under 60-, 70- och 80-talen. Då var professor Gunnar Blom den drivande. Det var hans förtjänst att ämnet fick en så stor plats i högskolan. Blom satsade redan från början på samarbete över ämnesgränserna och tillämpningar utanför universitetet. De följande tre delarna behandlar tiden när Georg Lindgren själv var drivande och så småningom en aktiv emeritus. Den tredje delen handlar om extremvärden som var ett tidigt specialområde för institutionen och för Georg Lindgren själv. De två sista delarna behandlar tiden fram till och efter millennieskiftet. Tiden efter millennieskiftet innebar en expansion med nya professurer och nya specialområden.

Boken har två väsentliga teman. Ett är den administrativa uppbyggnaden av ämnet. Det handlar bland annat om konflikterna med andra ämnen om resurser till utbildning och forskning. Det handlar också om politikernas och UHÄS klåfingrighet och vilja att stöpa hela högskoleväsendet i samma form. Bråket om linjesystemet inom UKAS och PUKAS på 70-talet hör dit. Den reformen fick allvarliga konsekvenser för ämnen som likt matematisk statistik (och statistik) inte fick ansvar för hela linjer eller program. Dessa ämnens elevunderlag krympte på bekostnad av linjernas huvudämnen. Avsnittet handlar också om politikernas vilja att lägga om forskningsfinansieringen från fria forskningsresurser till anslag från mer eller mindre styrda forskningsråd. Den som är intresserad av hur högskoleorganisationen förändrats över tid och om nackdelar med olika system kan hitta mycket matnyttigt.

Detta tema innehåller ett stort persongalleri med personer som verkat vid institutionen, universitetet eller mer nationellt. För mig som är statistiker och känner till de flesta namngivna personerna är det en trevlig läsning. Jag känner igen många och mycket av problemen. Men myllret av personer kan nog upplevas förvirrande för den som inte känner till några av dem tidigare.

Personregistret omfattar mer än 500 olika namn. Boken bör dock gå bra att läsa om man kan bortse från att de flesta namn är obekanta. Det är deras bidrag som är det centrala och det framgår tydligt.

Det andra temat är samspelet mellan metodämnet matematisk statistik och tillämpade ämnen och omgivande samhälle. Jag är helt överens med Georg Lindgren och hans föregångare Gunnar Blom när de säger att både ämnes- och metodkunskaperna måste vara djupa om man vill få fram nya internationellt tunga resultat. Det är de tillämpade ämnena som t.ex. medicin, statsvetenskap eller oceanografi som vet vilka problem som är intressanta och som kan vara värda att forska om och ge sig på. Men det är metodämnena som matematisk statistik eller datalogi som har redskapen när problemen blir komplexa. Wicksells arbeten i korpuskelteorin var ett tidigt exempel på hur en matematisk statistiker löste ett medicinskt relevant problem.

Eftersom Lindgrens egen specialitet är extremvärden har det också blivit institutionens flaggskepp. När man studerar extrema händelser duger inte de vanliga normalfördelningsmodellerna. Lindgren beskriver hur man använder extremvärden för att utforma fartyg eller bilar så att utmattningsfenomen undviks. Materialutmattning har länge varit ett gissel i flyg- och båttrafik och har med extrembelastning vid vissa frekvenser att göra. Ett mer välkänt problem som varje bilförare känner till är när fjädringen inte räcker till och passagerarna slår huvudet i taket eller när bilen släpper från vägen och tappar bromsförmåga. Detta är exempel på extremvärden hos kombinationen väg-bil över tid. Ett annat exempel är vattennivåer och dimensionering av vallar längs danska kusten. Inom detta fält har man numera fått nya problem då parametrarna ändrats på grund av klimatförändringen och stigande havsnivåer. Ett tredje extremvärdesproblem som genererat doktorsavhandlingar i ämnet är hållfasthet. Hur skall en pappersmaskin ställas in så att inga pappersbrott inträffar? Dessa medför nämligen långa och dyra produktionsstopp. Pappersbruken tillverkar kilometervis med papper som ibland brister. Då räcker det inte med att mäta hur starkt pappret normalt är utan man måste utforma systemet så att den svagaste delen alltid håller. Lite slarvigt gäller att brottet sker så långt ut i svansen att p-värden på 0,0001 är alldeles för höga.

Lindgren tar upp flera andra områden, där institutionen har varit framstående. Den sista delen har rubriker som biostatistik och bioinformatik, finansiell statistik, klimatmodellering, reglerteknik, teletrafik och signalbehandling. För den som har svårigheter med matematiska formler kan det vara nästan omöjligt att läsa dessa avsnitt i sin helhet. Men man behöver inte läsa allt i avsnitten. Man kan lugnt hoppa över resten när matematiken blir svår. Då har man i allmänhet begripit problemet. För att fullt ut begripa lösningen måste även de kunniga gå till de bakomliggande vetenskapliga publikationerna.

Det finns många kortfattade beskrivningar av utvecklingen i olika universitetsämnen. Men så här initierade och detaljerade beskrivningar som Lindgrens

bok om matematisk statistik är ovanligt. Jag skulle gärna läsa fler liknande böcker om andra ämnesinstitutioner men det kräver mycket av författaren. Georg Lindgren har varit en aktiv och central person i ämnet under mer än 50 år. Det hade varit roligt att se en liknande skrift som behandlar statistikämnet. Där har man i Lund gjort bra insatser inom andra tillämpningar, till exempel i sociala nätverk, demografi och valforskning.

Sammanfattningsvis är det en lästlät och trevlig bok för alla som är intresserade av matematisk statistik i Lund. För dem som är mer intresserade av universitetsvärldens förändring under 1900-talet innehåller den också mycket av intresse. De måste dock räkna med att de kan och bör hoppa över andra delar. Det finns mycket detaljer om enskilda personer som saknar allmänt intresse och det finns andra delar som kräver en viss vana vid ett matematiskt språk. Jag själv, som hör till den första kategorin, uppskattade boken mycket.

Litteratur

Achenwall, Gottfried, 1749. *Staatsverfassung der heutigen vornehmsten Europäischen Reiche und Völker im Grundrisse*. Göttingen.

von Schlözer, August Ludwig, 1804. *Theorie der Statistik*. Göttingen.

Matz, Johan, 2020. *Stalin's Double-Edged Game. Soviet Bureaucracy and the Raoul Wallenberg Case, 1945–1952*. Lexington Books.

Anmälan av Ulf Zander

I många biografi över Stalin finns resonemang om de långtgående konsekvenserna av att människor, i höga likväl som blygsamma befattningar, gjorde allt i sin makt för att blidka diktatorn Stalin. På samma gång bidrog stalinismen till karriärmöjligheter för hårt arbetande, obrottsligt lojala och ambitiösa personer i Sovjetunionen. Vad som har benämnts som "Stalins nya medelklass"

Ulf Zander är professor i historia vid Lunds universitet.

E-post: ulf.zander@hist.lu.se